

**Співпраця київських науковців і краєзнавців
з Національною історичною бібліотекою України**

Для поступу краєзнавчого руху важливою є співпраця науковців, краєзнавців з бібліотечними установами, яким належить значна роль у розвитку вітчизняного краєзнавства. Потужним інформаційним, науково-дослідним і організаційно-методичним центром в галузі бібліотечного краєзнавства країни є Національна історична бібліотека України (далі – НІБУ, Бібліотека). Міцні підвалини співпраці НІБУ з науковцями та краєзнавцями столиці закладені ще в минулому столітті, особливо в 60–70 роки, коли велася підготовка багатотомного видання «Історія міст і сіл Української РСР», головою редколегії якого був академік НАН України П. Т. Тронько. У 60-х рр. саме Державна історична бібліотека УРСР (нині – Національна історична бібліотека України) як єдина в країні спеціалізована бібліотека з питань історії, історичного краєзнавства та суміжних історичних дисциплін спільно з Інститутом історії України АН УРСР з метою бібліотечно-бібліографічного забезпечення підготовки видання розробила відповідні методичні рекомендації для обласних книгозбірень, у фондах яких були сконцентровані краєзнавчі джерела і які здійснювали їхній первинний опис. Результатом співпраці фахівців різних науково-дослідних та бібліотечних установ стало створення в Історичній бібліотеці «Зведеної картотеки матеріалів з історії міст і сіл УРСР», що містила бібліографічні описи друкованих документів краєзнавчого змісту [1, с. 27].

Співпраця з науковцями і краєзнавцями активно продовжується і в сучасний період іє доволі багатогранною [2, с.125-128]. Ми торкнемося лише одного з її аспектів в останнє десятиліття, який пов'язаний з діяльністю Національної спілки краєзнавців України (далі – НСКУ, Спілка) та, особливо, її Київської міської організації (далі – КМО НСКУ, столична організація). Зазначимо, що нам вже доводилося висвітлювати досвід співробітництва Київської міської організації НСКУ з бібліотеками столиці станом на 2013 р. [3]. Проте, тоді співпраця з НІБУ лише розпочиналася. За час, що минув, вона розширилася, відбувається по декількох напрямках.

У 2011 році Національна історична бібліотека України у співпраці з Національною спілкою краєзнавців України започаткували проведення краєзнавчих читань, присвячених пам'яті академіка Петра Тронька. За підтримки та загальною редакцією голови НСКУ, члена-кореспондента НАН України О. П. Реєнта вийшло декілька збірників матеріалів Всеукраїнських науково-практичних конференцій «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України», які відбулися в рамках читань. Перший заступник голови

НСКУ Р. В. Маньковська – постійний член редколегії збірників. Члени Київської міської організації НСКУ беруть активну участь у роботі цих наукових форумів. На п'яти попередніх конференціях було представлено 15 доповідей, з якими виступили столичні науковці та краєзнавці: О. Г. Бажан, О. П. Гончаров, В. І. Дмитрук, С. А. Дмитрук, Л. А. Іванченко, Р. В. Маньковська, Л. Г. Рева, Г. П. Чорний. У конференціях брали участь і члени інших регіональних організацій НСКУ. Тематика доповідей стосувалася різних аспектів діяльності академіка П. Т. Тронька та увічнення пам'яті про нього (зазначимо, що до 100-річчя від дня народження вченого працівниками Бібліотеки підготовлено друкований каталог видань «Петро Тронько – історик, краєзнавець», який містить описи документів з фонду НІБУ) [4], питань сучасного стану та перспектив розвитку краєзнавства в країні, співпраці краєзнавців з бібліотеками. Низка доповідей на конференції 2017 року бала присвячена 90-річчю друкованого органу НСКУ – журналу «Краєзнавство». З нагоди ювілею Спілкою спільно з колективом НІБУ здійснено видання систематичного покажчика змісту журналу «Краєзнавство» за 1927–2017 рр. [5] Інформація про наукові форуми в рамках краєзнавчих читань пам'яті Петра Тронька публікується на сторінках журналу «Краєзнавство» [6], розміщується на сайті НСКУ [7].

В Національній історичній бібліотеці України проводяться й інші спільні заходи – виставки краєзнавчої літератури, презентації видань НСКУ. Так, 21 травня 2015 року відбулася презентація книги «Україна Тараса Шевченка», присвячена 200-річному ювілею Великого Кобзаря. В презентації взяли участь члени Спілки: Р. В. Маньковська, О. П. Гончаров, Є. В. Букет. У залі були присутні дослідники-краєзнавці, журналісти, бібліотечні працівники. Під час заходу експонувалась книжково-ілюстративна виставка «Краєзнавча Шевченкіана», а фахівці Бібліотеки представили електронні ресурси книгозбірні за темою «Шевченкіана» [8].

Працівники НІБУ беруть участь у заходах, які проводить Київська міська організація НСКУ – спілчанських конференціях, пленумах. Керівники Бібліотеки – генеральний директор А. В. Скорохатова та заступник генерального директора з наукової роботи С. І. Смілянець брали участь в роботі Установчої конференції Київської міської організації НСКУ [9, с. 8.]. С. І. Смілянець – член правління КМО НСКУ, постійно присутня на конференціях та пленумах міської організації, ділиться досвідом роботи працівників бібліотеки в галузі бібліотечного краєзнавства, інформує краєзнавчий актив про заплановані заходи НІБУ тощо [10, с. 38.]

Співробітники бібліотеки також беруть участь у роботі наукових конференцій, читань, які проводяться в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка кафедрою етнології та краєзнавства історичного факультету спільно з Київською міською

організацією НСКУ. Це, передусім, Міжнародні науково-практичні конференції «Києвознавчі читання: історія та етнокультура» (2014, 2017, 2020 рр.). Окрім цього, працівники Бібліотеки взяли участь у науковій конференції «Історико-культурний туризм: український та світовий досвід» (2019 р.). На цих наукових форумах ними на пленарних засіданнях та під час роботи секцій проголошено 5 доповідей, які ознайомлюють фаховий загал з історико-краєзнавчими та туристично-інформаційними виданнями з фонду НІБУ. Ці доповіді опубліковані у збірниках матеріалів конференцій у вигляді статей, їхні автори: Н. О. Волошінська, Н. О. Горська, З. Х. Мусіна, О. В. Покропивна, Т. А. Приліпко, К. Г. Таранюк-Русанівський, І. В. Чеховська. Обопільна участь у наукових конференціях дозволила започаткувати іншу форму співпраці членів КМО НСКУ і співробітників Бібліотеки – спільну роботу з упорядкування біобібліографічних покажчиків. У цьому році вийшов друком покажчик, присвячений М. Ф. Берлинському [11].

Задум укласти цей покажчик виник у процесі підготовки й проведення ініційованої Київською міською організацією НСКУ Міжнародної науково-практичної конференції «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлинського (2014 р.). У низці виголошених на конференції доповідей йшлося про недооцінку наукового доробку й постаті М. Ф. Берлинського, а в рекомендаціях конференції – про необхідність видати відповідний покажчик.

Оскільки М. Берлинський – один із першопрохідців історичної науки, один із перших дослідників археологічних пам'яток та давньої історії Києва, за що отримав в історіографії почесне звання «першого київського археолога», «патріарха київських старожитностей», то цим біобібліографічним покажчиком Київська міська організація НСКУ та Національна історична бібліотека України започатковують власну серію, присвячену дослідникам столиці України за назвою: «Києвознавство в особах». Вважаємо, що існує перспектива розширення цієї співпраці – не обмежуючись лише постатями києвознавців, започаткувати також серію про краєзнавців. Власне, на рівні НІБУ та НСКУ така робота вже розпочалася спільною підготовкою вже згаданого покажчика, присвяченого П. Т. Троньку. Але і в рядах Київської міської організації НСКУ, яка налічує понад 200 членів, чимало знаних краєзнавців, адже, специфіка столичної організації в тому, що до її складу входять не лише ті, хто цікавиться історією Києва, а й активні дослідники інших регіонів України. Дехто з науковців і краєзнавців, на жаль, вже пішов з життя, їхню подвижницьку діяльність на ниві краєзнавства бажано висвітлити в першу чергу. Такі покажчики важливі як інформативні науково-довідкові видання. Проте, підготовка такого роду праць – справа копітка, вимагає як досвіду наукової, так і фахової

бібліографічної роботи. Тому ця робота, з одного боку, не завжди під силу окремим науковцям, а з іншого – не завжди актуальна для них з прагматичної точки зору. А зацікавлені організації спільними зусиллями можуть ефективно здійснювати цю діяльність. До підготовки покажчиків можна було б також долучати студентів закладів вищої освіти столиці, які проходять практику в НІБУ.

Співпраця в галузі освітянського краєзнавства – це ще один напрям співробітництва КМО НСКУ й НІБУ. В лютому 2013 р. на базі установ, які мають значний досвід краєзнавчої роботи, за посередництвом Київської міської організації НСКУ започатковано практику для студентів-істориків Київського національного університету імені Тараса Шевченка. За сприяння КМО НСКУ між Університетом та НІБУ укладено договір на проведення історико-краєзнавчої практики для студентів історичного факультету терміном на п'ять років. Проходження практики групою студентів на базі Бібліотеки розпочалося наступного року в лютому – березні і продовжилось у 2015 та 2016 роках. У 2019 р., після закінчення терміну дії договору, укладено нову угоду на проведення краєзнавчої практики. Під час практики студенти виконували, передбачені програмою бази практики, завдання. У 2020 р., у зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 та карантинними обмеженнями, і, відповідно, необхідністю виконання здобувачами освіти програми практики у дистанційному режимі (з використанням засобів синхронної та асинхронної комунікації), працівниками баз практики проведено онлайн-заняття зі студентами в рамках пасивної (ознайомлювальної) практики. Співробітники НІБУ провели для практикантів декілька занять за темою: «Краєзнавчі інформаційні ресурси Національної історичної бібліотеки України».

З огляду на значний внесок керівництва та колективу НІБУ у розвиток вітчизняного краєзнавства за поданням Київської міської організації НСКУ генеральний директор Національної історичної бібліотеки України А. В. Скорохатова стала лауреатом Премії імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України [12]. Фахівці бібліотеки неодноразово нагороджувалися відзнаками НСКУ [7].

Впевнені, що співпраця Національної спілки краєзнавців України та її Київської міської організації і Національної історичної бібліотеки України й надалі буде успішно продовжуватись. Ця спільна діяльність набуває ще більшої актуальності у зв'язку з відзначенням у наступні роки визначного краєзнавчого ювілею – 100-річчя організованого вітчизняного краєзнавчого руху.

Список джерел::

1. Чеховська І. База даних з історії міст і сіл України: вчора, сьогодні, завтра / І. Чеховська // Краєзнавство. – 2012. – № 4. – С. 27–31.
2. Мусіна З. Х. Співпраця науково-бібліографічного відділу НІБ України з науковими установами та закладами культури / З. Х. Мусіна, Д. Г. Стегній // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2011 р., м. Київ / Нац. іст. б-ка України; редкол. А. В. Скорохатова, В. П. Кисельова, Р. В. Маньковська, О. В. Михайлова та ін.; ред.: Т. С. Кудласевич, І. В. Чеховська. – К.: Вид. дім «Вінніченко», 2011. – 228 с. (І Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).
3. Гончаров О. П. Співробітництво Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України з бібліотеками столиці / О. П. Гончаров // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Конференції, м. Київ, 20 листопада 2013 р. – Київ ПФ «Фоліант», 2014. – С. 20 – 23.
4. Петро Тронько – історик, краєзнавець : каталог видань з фонду Нац. іст. б-ки України / Нац. іст. б-ка України ; уклад.: Г.В. Єфіменко, Л. П. Вовк, М.В. Цінська, І. О. Ігнатович, О. А. Чугіна ; авт. перед. слова О.П. Реєнт ; наук. ред. Р. В. Маньковська ; ред.: С. І. Смілянець, З. Х. Мусіна ; відп. за вип. А. В. Скорохатова. – Київ, 2016. – 104 с. – До 100-річчя від дня народження.
5. Краєзнавство: науковий журнал. 1927–2017: сист. покажч. змісту / НАН України, Ін-т історії України ; Нац. спілка краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; заг. ред. О. Реєнт ; наук. ред. Р. Маньковська ; уклад. О. Михайлова, ред.: В. Кисельова, І. Чеховська. – Київ, 2019. – 400 с.
6. Смілянець С. Другі краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька / С. Смілянець, О. Гончаров // Краєзнавство. – 2013. – № 3-4. – С.264–267; Смілянець С. Краєзнавчий форум в Національній історичній бібліотеці України / С. Смілянець // Краєзнавство. – 2017. – № 3-4. – С. 318–321; Смілянець С. П'яті краєзнавчі читання пам'яті академіка Петра Тронька в Національній історичній бібліотеці України / С. Смілянець // Краєзнавство. – 2019. – № 3. – С. 272–274.
7. У Києві відбулися П'яті краєзнавчі читання пам'яті академіка Петра Тронька [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу : <http://nsku.org.ua/?p=14607#more-14607> та ін.
8. Букет Є. Презентації книги «Україна Тараса Шевченка» / Є. Букет // Краєзнавство. – 2015. – № 1-2. – С. 258–259.

9. Установча конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України: матеріали та док. (26 лютого 2010 року). Нац. спілка краєзнавців України, Київ. міськ. орг.; упоряд.: О. Гончаров [та ін.]. – Київ: Вид-во “Телесик”, 2011. – 66 с.: іл.
10. II (позачергова) та III конференції Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України: матеріали та док. (17 січня 2012 р. та 26 лютого 2013 р.) / Нац. спілка краєзнавців України, Київ. міськ. орг.; упоряд.: О. Гончаров, В. Дмитрук. – Київ, 2017. – 100 с.; іл.
11. Берлінський Максим Федорович : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; наук. ред. О. Реєнт ; уклад.: О. Гончаров, А. Петровський, З. Мусіна ; ред. Т. Приліпко. – Київ, 2021. – 46 с. – (Києвознавство в особах).
12. Дмитрук В. Вручення Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2019 року / В. Дмитрук // Краєзнавство. – 2019. – № 3. – С. 262–263.